

Please let me keep this memory!

Filmanmeldelse. *Eternal Sunshine of the Spotless Mind* (2004).
Instruktion: Michel Gondry.

Af [CLAUS TOFT-NIELSEN](#)

Normalt er kærlighedsfilm umiddelbare og ret forudsigelige. Og normalt er der ikke de store intellektuelle krumspring og ingen udfordringer i hverken at følge med i plottet eller at gætte, hvad der sker senere hen. For kærlighedsfilm skyder efter hjertet, og de bedste af dem rammer. Hjernen går ramt forbi. Men sådan er det ikke altid. Nogle gange ændrer selv kærlighedsfilm på sin egen traditionelle fortælleformular.

I 1993 lod Harold Ramis i *Groundhog Day* Bill Murray gennemleve den samme dag igen og igen, mens Adam Sandler i Peter Segals *50 First Dates* (2004) er underlagt samme gentagelsestvang i sine forsøg på få pigen med den manglende korttidshukommelse til at forelske sig i ham. Begge disse film er romantiske komedier, og begge er de ret traditionelle, da man hele tiden er med på, hvordan tingene hænger sammen. Det er man derimod ikke i det seneste skud på stammen af atypiske kærlighedsfilm: Michel Gondrys *Eternal Sunshine of the Spotless Mind* (2004), som samtidig er en afstikker i forhold til, hvad man tidligere har set.

Kaufmans univers – verden vendt på vrangen

Selvom *Eternal Sunshine of the Spotless Mind* ikke ligner mange andre film overhovedet – så er der en lille håndfuld snirklede og aparte film, der deler visse fællestræk med ovennævnte. Og for en gangs skyld er det ikke udelukkende instruktørens fortjeneste, i dette tilfælde Gondry, der er mest kendt for sine nyskabende musikvideoer for bl.a. Björk, Beck og White Stripes. Nej det skyldes hovedsageligt den nu 46-årige manuskriptforfatter Charlie Kaufman – nok den største komet på manuskriptforfatterens stjernehimmel.

Første gang Gondry og Kaufman arbejdede sammen var i Gondrys noget ujævn spillefilmsdebut *Human Nature* (2001) – en skæv film om kærlighed, kulturelt dekorum og dyriske drifter mellem en adfærdspsykolog, hvis arbejde er styret af barndommens traumer om bordmanerer, en usædvanlig behåret kvinde, en giftesyg assistent og en mand opvokset blandt aber. Filmen har sine øjeblikke, men fornemmelsen af, at ideen er bedre end udførelsen, kommer Kaufman til gode.

Kaufmans gennembrud kom to år tidligere med manuskriptet til Spike Jonzes mentale udstyrsstykke *Being John Malkovich* (1999). Her præsenteres man for første gang for Kaufmans egerntartige univers i en film, der starter ud som en tragisk kærlighedshistorie i trekantsdramaets form, men snart løber af sporet. Det sker da John Cusack i en kontorbygningens 7½. etage opdager en portal, som fører direkte ind i John Malkovichs hoved. Herfra kan man så opleve verden gennem skuespillerens øjne og til en vis grænse kontrollere dennes vilje i form af replikker – ganske som en manuskriptforfatter gør det.

Eternal Sunshine of the Spotless Mind (2004).

Kaufman-Jonze koalitionen gentog succesen tre år senere med *Adaptation*, på dansk *Orkidé-tyven*. Her introducerer Kaufman sig selv og sit alter ego i form af brødrene Charlie og Donald Kaufman, der begge er manuskriptforfattere og begge spilles af Nicolas Cage. Donald er talentløs men succesfuld, mens Charlie er original, men dybt neurotisk og lider desuden af skriveblokering. Charlie kæmper hårdt og får sin chance: han skal adaptere Susan Orleans roman *The Orchid Thief* – en virkelig bog – til et filmmanuskript. Men efterhånden som filmen forløber smelter manuskriptets mange krumspring sammen med filmens handling, og Kaufman skriver på manuskriptet til filmen, vi ser. Alt imens virkelige og fiktive personer defilerer ud og ind af filmen. Desuden har Kaufman leveret manuskriptet til George Clooneys instruktørdebut *Confessions of a Dangerous Mind* (2002).

Kaufman er i ordets bedste forstand en original, hvis manuskripter rummer handlingstråde og -fragmenter som væver sig ind og ud mellem hinanden på flere niveauer. De modsiger alle gyldne regler for det gode, sammenhængende og enkle manuskript og minder - i deres genfortælling - mest af alt om postmodernistiske stiløvelser for Filmskolens manuskriptstuderende. Det kan undre, at de faktisk lader sig realisere, men det gør de. Og ret succesfuldt faktisk. Kaufman er blevet et kvalitetsstempel.

“Why remember a destructive love affair?” - Dr. Mierzwiak

Den ordinære Joel Barish (en bleg og apatisk Jim Carrey) vågner en kold vintermorgen, fumler sig ud af sengen og tager som altid på arbejde. Hans liv er én lang rutine – tomt, trist og trivielt. Det eneste han vil er at finde en kæreste. Han er fortabt i hverdagens trivialitet, og han fortæller i en refererende *voice over*, hvordan den forestående Valentines Day blev “invented by greeting card companies to make people feel like crap”, og hvordan “sand’s overrated. Its just tiny little rocks”. Han lyder som Charlie Kaufman fra *Adaptation* – deprimeret og selvmedlidende. En pludselig indskydelse får ham til at pjække fra arbejde og i stedet tage toget til den februarkolde strand i Montauk. Her møder han det eneste andet menneske på stranden, Clementine Kruczynski (Kate Winslet i alle regnbuens farver) – Joels diametrale modsætning. Trods deres indbyrdes forskelligheder forelsker de sig og indleder et forhold.

Klip til en Joel som sidder i sin bil og hulker. Vi finder ud af, at det er et år senere. Deres forhold er kuldsejlet, og Clementine er gået fra ham. Da han kort tid herefter forsøger at vinde hende tilbage, viser det sig at hun har en ny kæreste og – hvad værre er – overhovedet ikke kan genkende eller huske ham. Han finder ud af, at Clementine har fået alle minder om ham slettet af firmaet Lacuna (www.lacunainc.com).

Fortvivlet og vred opsøger Joel selv Lacuna for at gengælde handlingen og få Clementine visket bort fra hukommelsen. Joel er forståeligt nok usikker på indgrebet og spørger: “is there any risk of brain damage?”, hvortil Dr. Mierzwiak (en morsom og underspillet Tom Wilkinson) beroligende svarer “technically speaking, the procedure is brain damage”. Men Joel indvilliger og proceduren går i gang. Han medbringer en sort plasticsæk med minder om Clementine, og de begynder at aftegne et mentalt landkort over Joels minder. Selve proceduren sker om natten, hvor Dr. Mierzwiaks noget inkompetente assistenter Patrick (Elijah Wood), Stan (Mark Ruffalo) og Mary (Kirsten Dunst) indfinder sig i Joels lejlighed, ifører ham en hårtørrerlignende hjelm og tager fat. Det er så her det specielt kaufmanske ved filmen tager over.

Mellem deja-vu og forskydning

Begyndende med de seneste minder (inklusive Joel på klinikken Lacuna, hvor han taler om Clementine) fortælles filmen baglæns i små bidder i en *Memento*-lignende kronologi. Alt imens proceduren skrider frem, opløses minderne ét for ét. På samme tid som denne kontrollerede hjernevask systematisk fjerner sporene af Clementine, (gen)oplever Joel og tilskueren, i hans underbevidsthed, minderne om ham og Clementine.

Som vi langsomt bevæger os tilbage i Joels minder, begynder de positive af slagsen at dukke frem. For hvert minde som opløses, bliver

det tydeligere for Joel, hvorfor han forelskede sig i Clementine til at begynde med. Han prøver desperat at vågne for at stoppe denne mentale hovedrengøring. Men kontakten til den virkelige verden lykkes ikke: Maskinen er på autopilot og de to assistenter Stan og Mary ryger pot og danser rundt i deres undertøj, alt imens den tredje assistent Patrick, bevæbnet med Joels minder og perfekte replikker, forsøger at få Clementine til at forelske sig i ham. Men Clementine begynder (trods sit indgreb) at fatte mistanke til Patrick og det antydes, at noget måske alligevel overlever i hukommelsens kringelkroge ...

Desperat for at beholde de positive minder om Clementine, begynder Joel at gemme hende, hvor hun ikke hører hjemme; i pinlige pubertære situationer og i barndoms minderne. Vi ser nu Joel som fireårig under spisebordet, mens Clementine er 'forklædt' som barnepigen. Scenen er yderst morsom, eftersom den barnlige Joels interesse for Clementine afløses af interessen for is, småkager og sin mor. Clementine forsøger at holde Joel fast ved den oprindelige årsag til mindet (engang i deres forhold fik han lyst til at have sex med hende, da han fik et glimt af hendes trusser). Hun løfter derfor op i sin nederdel og viser den fireårige Joel sine trusser, som han stirrer på med uforstående afsky og udbryder "eww!". Det er i disse barndommens øjeblikke, centreret om eksisterende og potentielle traumer, at Kaufman er morsomst.

Resten af filmen er én lang flugt fra erindringsopløsningen, hvor Joel og Clementine i minderne forsøger at undslippe glemslens sorte hul ved bl. a. at flygte ind i minder som allerede er slettet. Minderne forskydes til andre minder i associative glidninger og grænsen mellem virkelighed og minder sløres. Men mulighederne indsnævres, og parret ender tilbage på stranden, hvor de første gang mødtes. De ved begge, at det er slut, og at det om lidt vil være, som om de aldrig har mødtes. Clementine spørger, hvad de skal gøre nu, hvor de kun har kort tid tilbage, hvortil Joel afklaret svarer; "Enjoy it". Hvad der senere sker skal ikke afsløres her.

Historiens forløsning

Første gang Gondry prøvede kræfter med at sætte billeder på et af Kaufmans manuskripter, lykkedes han ikke overbevisende. Hvor *Human Nature* var lidt for pænt pakket ind i glat æstetik, så er forløsningen af *Eternal Sunshine of the Spotless Mind* meget mere vellykket. Æstetikken er skrabet – kameraet bevæger sig ud og ind af fokus i til tider rystede og grovkornede billeder og scener filmet med kun det håndholdte kameras ene lyskilde skaber en atmosfære af at være fanget i en feberdrøm. Men samtidig er referencen til virkeligheden intakt – det er surrealisme pakket ind i realismens æstetik.

Gondry kommer med simple løsninger på Kaufmans ideer, næsten helt uden brug af computereffekter. Når de tages i brug så finder de hovedsageligt sted i baggrunden, som en visualisering af Joels forsvindende minder: En kop, der ændrer sig undervejs i scenen, folk der forsvinder, tekstbidder som udviskes fra gadeskilte og bøger. Men mest effektivt er det, når Gondry speeder filmen op, kører den baglæns, bruger *stop motion* teknik eller lader folk bevæge sig mellem to uforbundne lokaliteter i en ubrudt bevægelse. Det er science fiction i low-tech, der flytter fokus fra teknikfascinationen og effektjageriet over på historien. Det er Dogme, Jeunet, Allen og Kafka i én herlig sammenblanding. Det fungerer upåklageligt.

Hvor Kaufman i *Being John Malkovich* tog os med ind i titelfigurens hoved i små perioder, så har han her taget skridtet fuldt ud. Det meste af *Eternal Sunshine of the Spotless Mind* foregår i Joels underbevidsthed, der langsomt opløses – i omvendt kronologi. Men til forskel fra *Being John Malkovich*, hvor Kaufman efter min mening skrev historien op i et hjørne, den havde svært ved at komme ud af, så forløses tingene bedre i *Eternal Sunshine of the Spotless Mind*. Det gør de på grund af historiens følelsesmæssige kerne. Historien lyder mere indviklet end den er – som altid med Kaufman. Trods de mange finurlige tankeknuder, hans manuskripter slår på sig selv, så kredser de alle om samme ting: En mands manglende evne til at være sammen med den kvinde, han elsker. I *Eternal Sunshine of the Spotless Mind* bliver dette aspekt det centrale, og filmens omdrejningspunkt bliver derfor kærligheden.

Filmens casting er lige i øjet. Jim Carrey bærer megen af den melankoli, filmen lever af – som Truman Burbanks, der seks år efter han har undsluppet sin medievirkelighed, befinder sig i hverdagens grå tristesse, indtil han farer vild i hovedet på sig selv. Carrey, bedst kendt for sit manierede skuespil er her neddæmpet, stadig morsom, og ikke mindst troværdig. Måske han endeligt har fået sin *Lost in Translation*-rolle. Det virker mest af alt som om han og Winslet har byttet roller med hinanden. Han er neddæmpet og alvorlig mens hun, som Clementine, er kaotisk, voldsom og udfarende, og man forstår både Joels fascination af og irritation over hende. Helt klart filmens bedste præstation. Derudover er både Tom Wilkinson som den godmodige og skyldbetyngede Dr. Mierzwiak, samt Mark Ruffalo som assistenten Stan fremragende.

Historien suppleres af et gedigent soundtrack, ofte brugt med slet skjult ironi som ELOs *feel good* hit "Mr. Blue Sky" og Becks melankolske version af "Everybody's gotta learn sometimes" finder en fin klangbund i filmens ambivalente stemninger. Og så har jeg sjældent hørt et musikscore som Jon Brions. Hans arbejde på P. T. Andersons *Punch Drunk Love* (2002) var underligt, men hans seneste arbejde tager prisen: Det er en blanding af pop- og kammermusik, der smyger sig ind og ud mellem filmens flertydige billeder og virkeligheder.

Filmen er melankolsk, morsom, forvirrende og smertefuld. Som kærligheden er det.

Faktaboks

Eternal Sunshine of the Spotless Mind (2004), 108 min.

Instruktion: Michel Gondry.

Historie: Charlie Kaufman og Pierre Bismuth.

[Officiel hjemmeside >](#)

[USA todays interview med Kaufman >](#)

Problemer med kærligheden? Så er Lacuna måske noget for dig. Læs meget mere på: www.lacunainc.com.

"Lacuna – Bringing you the revolutionary painless non-surgical memory erasing process".

Læs flere anmeldelser af filmen [her >](#)

[Udskriv denne artikel](#)

[Gem/åben denne artikel som PDF \(? Kb\)](#)

[Gem/åben hele nummeret som PDF \(??? Kb\)](#)

[◀ forrige side](#) | [næste side ▶](#)

.....
■ 16:9, juni 2004, 2. årgang, nummer 7

8